

Det finns sex nya kartor över Sverige, ritade år 2022, som knappt någon utanför den innersta kretsen av förvaltningen känner till. De föreställer indelningen i civilområden: Norrbotten, Stockholm, Östergötland, Skåne, Västra Götaland och Örebro. Tanken är lika logisk som den är storslagen — att hålla ihop landet den dag det prövas som mest, genom att skapa en regional struktur som speglar Försvarsmaktens militärregioner. Men i skrivande stund är dessa kartor papperstunnla konstruktioner. De är oprövade i skarpt läge, och i takt med att kriserna hopar sig blir det allt tydligare att strukturen riskerar att förbli en abstraktion om den inte ges liv genom både muskler och mening.

Kärnproblemet med vår moderna krisledning är att den bygger på en paradox: vi har skapat en struktur för att hantera att system faller, samtidigt som själva krisledningsförmågan är helt beroende av att just dessa system förblir intakta. Civilområdesreformen är fortfarande i sin linda, och Riksrevisionen har i sin granskning 2025 med rätta pekat på betydande brister i statens styrning av hur det civila försvaret faktiskt ska byggas upp. Ambitionen är hög, men avståndet till den operativa verkligheten är avgrundsdybt.

Det är här den digitala sårbarheten, som vi tidigare skärskådat i telekomessän, visar sin mest illavarslande sida. Kommunal krisledning vilar idag på samma molntjänster och digitala ärendehanteringssystem som resten av samhället. Om nätet tystnar, om servrarna går ner eller om uppkopplingen mot den statliga ledningen bryts — vad händer då med civilområdesansvariga länsstyrelsens förmåga att leda? Vi har ritat en karta över ansvar, men vi har inte säkrat vägen fram.

Det splittrade ansvaret — mellan kommun, länsstyrelse och stat — är inte bara en administrativ detalj, det är ett genomgående mönster som liknar det fragmenterade ägarskapet för skyddsrummen. I en krissituation skapas ett vakuum när ingen vet var den absoluta beslutanderätten börjar och slutar. När ansvaret är utspritt blir det ofta ingen som bär det hela vägen när klockan slår tolv. Detta blottlägger en fundamental svaghet: civil-militär samverkan. Med ett Natomedlemskap har kraven på denna samverkan ökat dramatiskt, men övningsgraden ligger ljusår efter de strategiska ambitionerna. Att integrera militär och civil logik kräver mer än bara möten i konferensrum; det kräver att vi lär oss varandras språk, tekniska begränsningar och tidshorisonter.

Här återkommer den existentiella frågan som ställdes i essän om pengar och ransonering: kan staten över huvud taget agera analogt när dess egna system är digitala rakt igenom? Om de digitala systemen fallerar, förlorar vi då inte bara kommunikationen, utan även förmågan att fatta rationella beslut? Om vi inte kan läsa in nuläget, fördela resurser eller kommunicera instruktioner utan ett grafiskt gränssnitt, då har vi byggt ett system som är skört nog att knäckas av en enda störning. Det handlar om hela den kommunala och statliga förmågan att inte bara

verkställa beslut, utan att överhuvudtaget existera som en handlingskraftig aktör i ett mörkt landskap.

Resilienslogiken måste därför skifta från pappersplaner till praktisk uthållighet. Vi behöver skarpa, återkommande övningar av civilområdesstrukturen. Inte en gång om året som en ceremoniell övning, utan som en del av den organisatoriska vardagen. Vi måste utveckla analoga reservrutiner för kommunal och statlig krisledning som fungerar när skärmarna slocknar. Det handlar om att återerövra förmågan att leda utan stöd av moln och fiber — via radiolänkar, fysiska kurirer och pappersbaserade kartor.

Finansieringen måste också matchas mot det ansvar som lagts ut. Det är inte hållbart att delegera det civila försvarets överlevnad till kommuner och länsstyrelser utan att ge dem de resurser som krävs för att bygga den faktiska beredskapen. Att rita kartan är en sak; att säkra att vägen på kartan faktiskt är farbar när bron faller, det är en helt annan uppgift. Civilområdena får inte bli monument över en svunnen dröm om kontroll, utan måste istället fungera som landets ryggrad. Och en ryggrad måste vara gjord av ben, inte av digitala luftslott. Om vi inte börjar öva på att styra i mörkret kommer vi aldrig att vara redo när ljuset väl slocknar.

Källor

- MSB — msb.se (civilområden, länsstyrelsernas krisledningsansvar)
- Riksrevisionen — riksrevisionen.se